

Eurydike *Sammanfattning*

Nyckeldata om
förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa

Eurydike sammanfattning

Nyckeldata om förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa

2019

I denna sammanfattning av Eurydice beskrivs några av de viktigaste resultaten av den andra utgåvan av Eurydice-rapporten om "Nyckeldata om förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa".

Efter en kort presentation av det europeiska politiska sammanhanget för förskoleverksamhet och barnomsorg beskrivs de viktigaste politiska åtgärderna för att säkerställa tillgång, vilka länder som garanterar en plats i förskoleverksamhet och barnomsorg och från vilken ålder. Rapporten visar var förskole- och barnomsorgstjänster är tillgängliga gratis och i vilka länder föräldrar betalar de högsta avgifterna. Tillgängligheten och bestämmelserna om hembaserade tjänster (som erbjuds av barnskötare) i hela Europa visas också.

I syfte att ge en översikt över förskoleverksamhetens och barnomsorgens kvalitet innehåller sammanfattningen information om styrning, krav på personalkompetens och utbildningsinnehåll. Den uppmärksammar också de olika sätt på vilka länderna följer upp kvaliteten hos förskoleverksamhet och barnomsorg och de åtgärder som möjliggör en smidig övergång till grundskoleutbildning.

Citera denna publikation som följande:

Europeiska kommissionen/EACEA/Eurydice, 2019. Eurydice sammanfattning: *Nyckeldata om förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå.

Författare EACEA

Akvilė Motiejūnaitė-Schulmeister (samordning),
Marie-Pascale Balcon och
Isabelle De Coster

Layout och grafik

Patrice Brel

Kontaktperson

Aikaterini Xethali
Kommunikation och publikationer
EACEA-EURYDICE@ec.europa.eu

ISBN 978-92-9484-404-0

doi:10.2797/52313

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2019

© Genomförandeorganet för utbildning, audiovisuella medier och kultur, 2019

HUVUDBUDSKAP

- I Europa börjar de flesta barn i grundskolan runt 6 års ålder. För närvarande bor 31 miljoner barn som är yngre än så i Europeiska unionen och som därmed är potentiella användare av förskoleverksamhet och barnomsorgstjänster. Allmän tillgång till och hög kvalitet på förskoleverksamhet och barnomsorgstjänster har dock ännu inte uppnåtts i många europeiska länder.
- Typerna av förskoleverksamhet och barnomsorgstjänster och deras kvalitet skiljer sig ofta åt beroende på barns ålder. Barn i de flesta central- och sydeuropeiska länder drabbas av förändringar när de går från barnomsorgsliknande miljöer till utbildningsinriktade förskolor runt 3 års ålder. Den traditionella uppdelningen mellan barnomsorgs- och förskolefas suddas dock ut när många länder inför utbildningsriktlinjer eller läroplaner för yngre barn.
- Förskoleverksamhet och barnomsorg av god kvalitet för barn under 3 år är ännu inte tillgängliga i många europeiska länder. Tydligt utbildningsinnehåll för alla barn, som levereras av högkvalificerad personal och stöds av konsekvent politik finns främst i Norden, Baltikum och på Balkan. Dessa länder tillhandahåller integrerad förskoleverksamhet och barnomsorg för alla barn som inte uppnått grundskoleåldern. Vissa av dem kämpar dock fortfarande för att garantera tillgång för alla barn och har lågt deltagande.
- Tillgången till förskoleverksamhet och barnomsorg är låg för barn under 3 år. I genomsnitt deltar 34 % eller cirka 5 miljoner barn under 3 år i förskoleverksamhet och barnomsorg. Endast sju EU-medlemsstater (Danmark, Tyskland, Estland, Lettland, Slovenien, Finland och Sverige) samt Norge garanterar en plats i offentligt finansierad verksamhet för varje barn från tidig ålder (6 till 18 månader).
- I Europa måste de flesta familjer betala avgifter för förskoleverksamhet och barnomsorg för barn under 3 år. De genomsnittliga månadsavgifterna är högst i Irland, Nederländerna, Storbritannien och Schweiz.
- Tillgängligheten och prisvärdheten är betydligt bättre för äldre barn. Nästan hälften av de europeiska länderna garanterar en plats i förskoleverksamhet och barnomsorg från 3 års ålder (ofta gratis). Allt fler länder gör deltagandet obligatoriskt under det eller de sista året/åren i förskoleverksamhet och barnomsorg.
- Kvalifikationskraven för personalen är vanligtvis lägre för att arbeta med yngre barn än äldre. I de flesta av utbildningssystemen kan assistenter anställas utan grundläggande kvalifikationer inom förskoleverksamhet och barnomsorg. Endast fem utbildningssystem har gjort fortsatt yrkesmässig utbildning obligatorisk för all förskole- och barnomsorgspersonal (Luxemburg, Rumänien, Slovenien, Storbritannien (Skottland) och Serbien).
- Efterlevnad av strukturella normer och standarder tillsammans med utvärdering av inlärningsprocesser och dagliga interaktioner i miljön är viktiga delar av kvalitetssäkringen. Både strukturell kvalitet och processkvalitet utvärderas dock endast i en minoritet av de europeiska länderna. Barnens röster hörs också sällan under utvärderingsprocessen.

BAKGRUNDEN TILL DEN EUROPEISKA POLITIKEN

Förskoleverksamhet och barnomsorg – fasen före grundskoleutbildning – håller på att bli en viktig del av den europeiska utbildningspolitiken. I halvtidsrapporten om genomförandet av den strategiska ramen för europeiskt samarbete inom allmän och yrkesinriktad utbildning (ET 2020) drogs slutsatsen att "dagens behov av flexibilitet och permeabilitet mellan inlärningserfarenheter kräver politisk samstämmighet från förskoleverksamhet och skolor till högre utbildning, yrkesutbildning och vuxenutbildning" ⁽¹⁾. Eftersom de första åren är de mest formativa i en människas liv lägger förskoleverksamhet och barnomsorg grunden för ett framgångsrikt livslångt lärande.

EU:s ledare har nyligen etablerat förskoleverksamhet och barnomsorg som en av EU-medborgarnas grundläggande sociala rättigheter. I en av de 20 huvudprinciperna i den europeiska pelaren för sociala rättigheter anges att "barn har rätt till förskoleverksamhet till överkomliga priser och barnomsorg av god kvalitet" ⁽²⁾. Dessutom betonas att "barn från missgynnade miljöer har rätt till särskilda åtgärder för att förbättra lika möjligheter". I uppmaningen att gå mot ett europeiskt utbildningsområde senast 2025 erkändes dock att det finns brister när det gäller tillgång, kvalitet och överkomliga priser för förskoleverksamhet och barnomsorg ⁽³⁾.

I rådets rekommendation om förskoleverksamhet och barnomsorg av hög kvalitet, som antogs i maj 2019 ⁽⁴⁾, betonas de möjliga åtgärder som medlemsstaterna kan vidta när de arbetar mot dessa mål. Det stöder EU:s kvalitetsram för förskoleverksamhet och barnomsorg, som lades fram som ett förslag av experter från olika europeiska länder 2014 ⁽⁵⁾. Denna rekommendation konsoliderar begreppet förskoleverksamhet och barnomsorg av hög kvalitet kring fem viktiga dimensioner: tillgång, personal, läroplan, uppföljning och utvärdering, samt styrning och finansiering.

*I Europa har
barn rätt till
förskoleverksamhet
och barnomsorg.*

⁽¹⁾ COM/2015/0408 slutlig.

⁽²⁾ Interinstitutionell kungörelse om den europeiska pelaren för sociala rättigheter (EUT C 428, 13.12.2017, s. 10–15). Undertecknat av Europaparlamentet, rådet och kommissionen den 17 november 2017 i Göteborg.

⁽³⁾ COM/2017/0673 slutlig.

⁽⁴⁾ Rådets rekommendation av den 22 maj 2019 om högkvalitativa system för förskoleverksamhet och barnomsorg (EUT C 189, 5.6.2019, s. 4–14). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2019%3A189%3ATOC>

⁽⁵⁾ Utvecklad av den tematiska arbetsgruppen för förskoleverksamhet och barnomsorg under överinseende av Europeiska kommissionen.

OM EURYDIKE-RAPPORTEN

Den andra upplagan av *Nyckeldata om förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa* syftar till att bidra till den europeiska politiska utvecklingen genom att ge en översikt över den nuvarande nationella politiken för förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa. Den består av fem kapitel som motsvarar de fem dimensionerna i EU:s kvalitetsram för förskoleverksamhet och barnomsorg: styrning, tillgång, personal, utbildningsriktlinjer samt utvärdering och uppföljning. Omfattande uppgifter på nationell nivå om olika egenskaper hos förskole- och barnomsorgssystemet är också avsedda att stödja akademisk forskning på området och på så sätt öka vår kunskap om de tjänster som tillhandahålls för små barn och deras familjer i Europa.

Definition av förskoleverksamhet och barnomsorg

Verksamhet för barn från födseln till den obligatoriska grundskoleutbildningen som omfattas av ett nationellt regelverk, dvs. som måste uppfylla en uppsättning regler, minimistandarder och/eller genomgå ackrediteringsförfaranden. Den innehåller följande:

- de offentliga, privata och frivilliga sektorerna.
- center- och hembaserad verksamhet (i leverantörens hem).

De flesta europeiska länder tillhandahåller olika typer av förskoleverksamhet och barnomsorg för barn under och över 3 år.

Många europeiska länder strukturerar förskoleverksamhet och barnomsorg efter barnens ålder. Vanligtvis sker övergången från den första fasen till den andra när barn är runt 3 år gamla. För att återspegla de olika bestämmelserna görs ofta en åtskillnad mellan bestämmelser för barn "under 3 år" och för dem som är "3 år och äldre". Det är dock viktigt att komma ihåg att övergången i vissa länder kan vara så tidigt som 2 1/2 år eller så sent som 4 år ⁽⁶⁾.

Rapporten är uppbyggd i två delar: (1) internationella jämförelser och 2) nationella informationsblad. I sammanfattningen understryks de viktigaste budskapen från den jämförande analysen. De nationella systeminformationsbladen i slutet av den fullständiga rapporten ger en kortfattad översikt över de viktigaste inslagen i varje lands förskole- och barnomsorgssystem. Dessa nationella blad innehåller en visuell återgivning av de viktigaste delarna av förskole- och barnomsorgsstrukturen i form av ett diagram, en beskrivning av de viktigaste typerna av tillhandahållande av förskoleverksamhet och barnomsorg, deltagandegrad, utbildningsriktlinjernas räckvidd samt en sammanfattning av reformer.

Rapporten omfattar 38 europeiska länder (43 utbildningssystem) som deltar i EU:s Erasmus+-program. Det omfattar Europeiska unionens 28 medlemsstater samt Albanien, Bosnien och Hercegovina, Schweiz, Island, Liechtenstein, Montenegro, Nordmakedonien, Norge, Serbien och Turkiet.

Mer information om metodik och analys finns i den fullständiga rapporten. Den finns tillgänglig online på:

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-%E2%80%93-2019-edition_en

⁽⁶⁾ Övergången sker vid 2 1/2 års ålder i Belgien (franska och flamländska områdena) och vid 4 års ålder i Grekland, Nederländerna, Schweiz och Liechtenstein.

TILGÅNG

Platsgaranti: två sätt att säkerställa rätten till förskoleverksamhet och barnomsorg

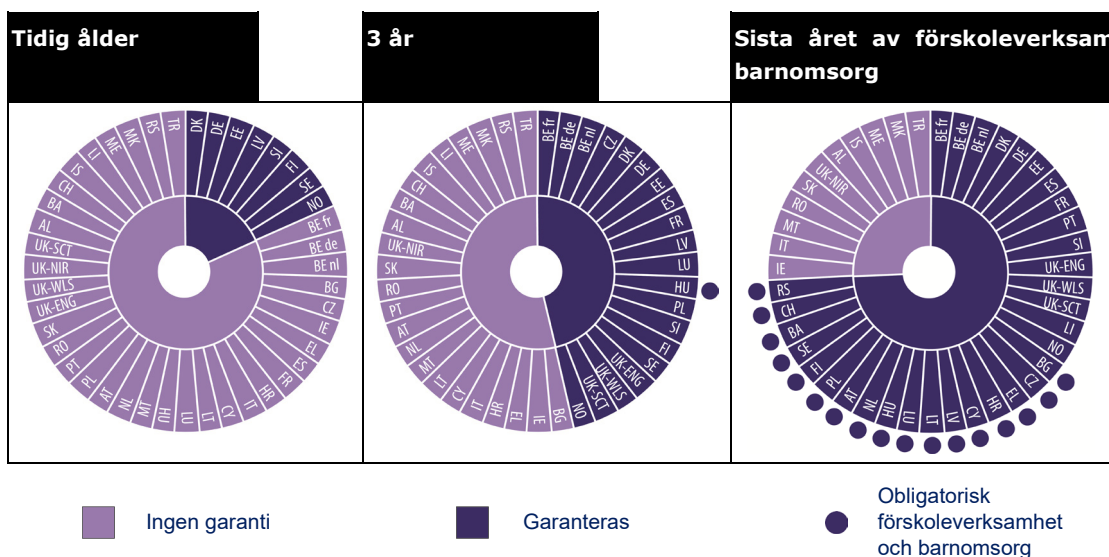
För närvarande finns det i Europa två tillvägagångssätt för att säkerställa allmän tillgång till förskoleverksamhet och barnomsorg. Vissa länder ger en laglig rätt till en plats i förskola och barnomsorg, medan andra gör förskoleverksamhet och barnomsorg obligatorisk. Varje tillvägagångssätt kräver att de offentliga myndigheterna åtar sig att garantera en plats i förskoleverksamhet och barnomsorg. Det finns dock vissa grundläggande skillnader. En laglig rättighet innebär att ett barn har rätt till förskoleverksamhet och barnomsorg, men när det är obligatoriskt har ett barn en lagstadgad skyldighet att närvara. Platsgarantins art skiljer sig därför åt. Enligt den lagenliga rättigheten måste de offentliga myndigheterna garantera en plats för alla barn i den åldersgrupp som omfattas vars föräldrar begär det. I länder där förskoleverksamhet och barnomsorg är obligatorisk måste de offentliga myndigheterna däremot garantera ett tillräckligt antal platser för alla barn i den åldersgrupp som omfattas av den lagstadgade skyldigheten.

I Europa finns det stora skillnader när det gäller den ålder då barn har en garanterad plats i förskoleverksamhet och barnomsorg (se figur 1). Endast sju EU-medlemsstater (Danmark, Tyskland, Estland, Lettland, Slovenien, Finland och Sverige) samt Norge garanterar en plats i förskoleverksamhet och barnomsorg för varje barn från tidig ålder (6-18 månader), ofta direkt efter föräldraledigheten. En plats i offentligt subventionerad förskoleverksamhet och barnomsorg garanteras från 3 års ålder eller lite tidigare i de tre områdena i Belgien, liksom i Tjeckien, Spanien, Frankrike, Luxemburg, Ungern, Polen och Storbritannien (England, Wales och Skottland). Omkring en fjärdedel av de europeiska utbildningssystemen tillhandahåller garanterade platser från 4, 5 eller 6 års ålder för de senaste 1-2 åren av förskoleverksamhet och barnomsorg. Ofta är denna förskoleverksamhet och barnomsorg uttryckligen inriktad på förberedelser för grundskoleutbildningen och är obligatorisk.

De flesta europeiska länder garanterar mellan 20 och 29 timmars förskoleverksamhet eller barnomsorg i veckan. Öppettiderna per vecka är ofta i linje med grundskolornas och återspeglar verksamhetens utbildningsfokus. Garanterade öppettider som täcker föräldrarnas heltidsarbetsvecka är endast tillgängliga i en handfull länder (Tjeckien, Danmark, Estland, Slovenien och Norge).

Endast åtta europeiska länder (DK, DE, EE, LV, SI, FI, SE och NO) garanterar en plats i offentligt finansierade förskoleverksamhet och barnomsorg för varje barn från 6 till 18 månader.

Figur 1: Platsgaranti i förskoleverksamhet och barnomsorg, 2018/19

Källa: Eurydike.

Förklarande kommentar

Mer information och landspecifika kommentarer finns i figurerna B1 och B3 i den fullständiga rapporten.

En fjärdedel av de europeiska utbildningssystemen har inget regelverk för att garantera en plats i förskoleverksamhet och barnomsorg. Vissa av dem har dock fortfarande ett högt deltagande i förskoleverksamhet och barnomsorg, vanligtvis från den ålder då förskoleverksamhet och barnomsorg blir en del av utbildningssystemet. Detta är till exempel fallet från 3 års ålder i Malta och Storbritannien (Nordirland) och från 4 års ålder i Nederländerna. I Island är förskoleverksamhet och barnomsorg allmänt tillgänglig från 2 års ålder. Efterfrågan anses dock vara högre än utbudet under det sista året före grundskoleutbildningen i det franska området i Belgien, Italien, Rumänien, Slovakien, Montenegro och Turkiet.

Många europeiska länder inför obligatorisk förskoleverksamhet och barnomsorg innan de börjar grundskolan.

Många europeiska länder har nyligen utvidgat rätten till förskoleverksamhet och barnomsorg. Under de senaste fem åren har fem länder (Tjeckien, Kroatien, Litauen, Finland och Sverige) infört obligatorisk förskoleverksamhet och barnomsorg i ett år inför grundskoleutbildningen. Den obligatoriska deltagandeperioden har förlängts från ett till två år i Grekland och från ett till tre år i Ungern. Dessutom har en laglig rätt till förskoleverksamhet och barnomsorg införts eller utvidgats i Tjeckien, Polen och Portugal.

Överkomliga priser: i allt högre grad erbjuds förskola och barnomsorg gratis till förskolebarn

I Europa måste de flesta familjer betala avgifter för förskoleverksamhet och barnomsorg för den yngsta gruppen barn. Tillgången till kostnadsfri förskola och barnomsorg ökar märkbart vid 3 års ålder och denna trend fortsätter för varje levnadsår och är nästan universell i hela Europa under det sista året innan den obligatoriska grundskolan börjar.

De genomsnittliga månadsavgifterna är högst i IE, NL, UK och CH.

För att garantera tillgången måste tillhandahållandet av kostnadsfri förskoleverksamhet och barnomsorg åtföljas av en platsgaranti. Utan det stödjande regelverk som upprätthåller rätten till förskoleverksamhet kan denna bestämmelse vara begränsad och väntelistorna kan bli långa med komplicerade prioritetsregler. För närvarande garanterar dock endast ett europeiskt land – Lettland – en gratis offentlig plats i förskola och barnomsorg för varje barn från och med 1-1/2 års ålder. I de övriga länderna måste de flesta föräldrar betala för förskola och barnomsorg under de tidigaste åren. De genomsnittliga månadsavgifterna är högst i Irland, Nederländerna, Storbritannien och Schweiz. I Irland uppgår till exempel de genomsnittliga månadsavgifterna till 771 euro. Dessa länder är beroende av marknadsdrivna mekanismer för att erbjuda barn under 3 år förskola och barnomsorg, även om vissa subventioner för de mest missgynnade kan vara tillgängliga.

De flesta länder har infört strategier för att erbjuda prioriterat tillträde och avgiftssänkningar för utsatta barn och familjer. Barn som lever i fattigdom är den grupp åtgärderna oftast riktar sig till. Familjens inkomst är ett utbrett kriterium, som ofta används i kombination med familjens sammansättning. Som separat kriterium – trots att det till stor del hör samman med fattigdom – gynnas ensamstående föräldrars barn ofta av riktade åtgärder.

Verksamhet i hemmiljö ger flexibilitet i barnomsorgen i vissa länder

Vid sidan av centerbaserad förskoleverksamhet och barnomsorg erbjuds hembaserad förskoleverksamhet och barnomsorg i de flesta europeiska länder. Vanligtvis erbjuder dagbarnvårdare omsorg i sitt hem för barn under 3 år eller ännu yngre. De brukar ta hand om fyra till fem barn i denna ålder.

Dagbarnvårdare utgör en betydande del av förskole- och barnomsorgstjänsterna i endast ett fåtal europeiska länder. Frankrike är det enda europeiska land där fler små barn är hos dagbarnvårdare än i centerbaserad verksamhet (daghem). I åtta länder (Belgien,

Danmark, Tyskland, Nederländerna, Finland, Storbritannien, Schweiz och Island) tas en betydande andel barn under 3 år om hand av barnskötare (7), men centerbaserad verksamhet dominerar.

Hembaserad förskoleverksamhet och barnomsorg har vanligen varit mer inriktad på barnomsorg än på utbildning. Det faller vanligtvis under de myndigheter som ansvarar för familj, barn och sociala tjänster. Femton utbildningssystem ger inga utbildningsriktlinjer för dessa tjänster.

POLITISK INTEGRERING: VÄGEN TILL FÖRSKOLEVERKSAMHET OCH BARNOMSORG AV HÖG KVALITET

Förskoleverksamhet och barnomsorg – verksamhet för barn före den obligatoriska grundskoleutbildningen – har två aspekter:

- Omsorg (eller barnomsorg): tjänster som huvudsakligen är avsedda att göra det möjligt för föräldrar att arbeta medan barnets säkerhet och omsorg säkerställs
- Förskoleverksamhet: tjänster med en avsiktlig utbildningsdel för att stödja barns utveckling och förbereda dem för grundskoleutbildning.

Historiskt sett stod barnomsorgen i fokus för yngre barn, medan förskoleverksamhet var strategin för äldre barn under åren före grundskolan. För närvarande blir en integrerad strategi för förskoleverksamhet och barnomsorg allt mer framträdande. Forskning visar att politisk integration verkar erbjuda bättre möjligheter för både resursförvaltning och barns resultat när det gäller deras helhetsutveckling (Kaga, Bennett och Moss, 2010, Europeiska kommissionen, 2013), därför integrerar de europeiska länderna i allt högre grad sin politik och sina regler för förskoleverksamhet och barnomsorg. I figur 2 anges de centrala dimensionerna i förskole- och barnomsorgspolitik för ett integrerat system från födseln till grundskoleutbildningens början.

För ett barn och dess familj är det en tillgång att undvika att byta från en typ av förskole- och barnomsorgsmiljö till en annan.

Figur 2: Dimensioner av integrering av förskole- och barnomsorgspolitik

VAR			
Miljö	HUR		
	Departement	VEM	
		Personal	VAD
En enda miljö fram tills grundskoleutbildningen börjar	Enhetlig styrning under en myndighet	Högkvalificerade yrkesmän för barn under och över 3 år	Läroplan
			Utbildningsverksamhet under hela förskole- och barnomsorgsfasen

(7) Den relativa betydelsen av hembaserad verksamhet grundar sig på nationell statistik och expertuppskattningar. När uppgifter finns tillgängliga anses hembaserad verksamhet vara betydande om den utgör minst 10 % av platserna i förskoleverksamhet och barnomsorg.

Organisation av centerbaserade tjänster: enhetliga eller separata miljöer

Om man ser det ur barnets synvinkel är den plats där han eller hon deltar i förskoleverksamhet och barnomsorg en central punkt för anknytning och stabilitet. Att gå från en typ av miljö till en annan är en viktig övergångsperiod för både barn och deras familjer eftersom det ofta innebär en förändring i gruppformat/-storlek, annan personal, nya regler och andra typer av aktiviteter. En anpassningsperiod är därför nödvändig för barn. Av dessa skäl är miljöstrukturen den viktigaste särskiljande faktorn i diskussionen om integreringen av förskole- och barnomsorgssystemen i denna rapport ⁽⁸⁾.

I Europa är förskole- och barnomsorgssystemen organiserade på två huvudsakliga sätt:

1. **Separata miljöer** för yngre och äldre barn med en övergång som vanligen sker runt 3 års ålder. Vanligtvis har tjänsterna till barn under 3 år ett barnomsorgsfokus, medan förskolor för äldre barn betonar utbildningsmål.
2. **Enhetliga miljöer** för hela åldersgruppen fram till grundskoleutbildningens början. Både omsorg och tidig utbildning utgör en integrerad del av tjänsten i enhetliga miljöer.

I de flesta europeiska länder finns centerbaserad förskoleverksamhet och barnomsorg i två olika typer av miljöer beroende på barnens ålder (se figur 3). Mindre än en tredjedel av de analyserade europeiska länderna har bara enhetliga miljöer. Den enhetliga miljöstrukturen används huvudsakligen i de nordiska länderna samt i flera baltiska länder och länder på Balkan ⁽⁹⁾. I en fjärdedel av de europeiska länderna finns både separata och enhetliga miljöer tillgängliga.

I tre fjärdedelar av de europeiska utbildningssystemen måste barnen därför gå över till en ny miljö, vilket också innebär att man korsar en strukturell gräns i förskole- och barnomsorgssystemet. Rekommendationer på högsta nivå om hur denna förändring bör hanteras görs sällan. De tillhandahålls endast i tio utbildningssystem, nämligen Belgien (franska och flamländska områdena), Tjeckien, Danmark, Spanien, Frankrike, Ungern, Malta, Nederländerna och Portugal.

Styrning: modell med en eller två myndigheter

Organisationen av tillhandahållandet av förskoleverksamhet och barnomsorg och de regler som gäller beror till stor del på dess styrning. Att överlåta ansvaret för hela förskole- och barnomsorgsfasen till ett enda departement eller en enda myndighet på högsta nivå kan bidra till att främja en sammanhängande politik och säkerställa tjänster av bättre kvalitet (Kaga, Bennett och Moss, 2010). Denna modell med en enda myndighet har antagits i de flesta europeiska utbildningssystem (se figur 3). Föga förvånande gynnas alla länder som har enhetliga miljöer också av detta integrerade styrningssystem. I dessa länder ligger ansvaret för förskoleverksamhet och barnomsorg under utbildningsdepartementet.

I länder som har separata åldersberoende miljöer används till stor del modellen med två myndigheter. Ansvaret för förskoleverksamhet och barnomsorg är därmed uppdelat mellan två olika departement (eller myndigheter). Utbildningsdepartementet eller en annan utbildningsmyndighet ansvarar för förskoleundervisningen för barn som är 3 år eller äldre, medan barnomsorgstjänster för barn under 3 år faller under ett annat departement eller en annan offentlig myndighets ansvarsområde, vanligen en som hanterar barn- eller familjefrågor. Länder med både enhetliga och separata miljöer (blandade) tenderar att följa modellen med en enda myndighet med integrerad styrning.

Det finns några undantag: Irland, Luxemburg, Malta och Rumänien har separata miljöer för de olika åldersgrupperna, men styrningen av hela förskole- och barnomsorgsfasen

Ansvar för förskoleverksamhet och barnomsorg är uppdelat mellan två olika departement i hälften av utbildningssystemen.

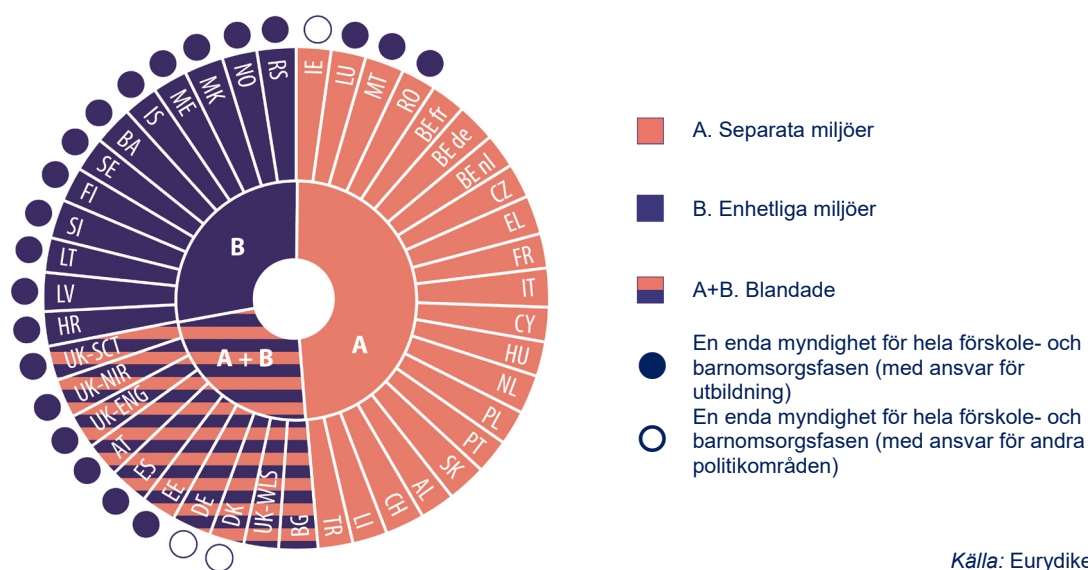
⁽⁸⁾ Detta tillvägagångssätt används också av Europeiska kommissionen och International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA, 2016).

⁽⁹⁾ I Kroatien, Lettland, Litauen, Slovenien, Finland, Sverige, Bosnien och Hercegovina, Island, Montenegro, Nordmakedonien, Norge och Serbien.

faller under en enda myndighet. I Luxemburg och Malta överfördes nyligen ansvaret för tjänster för yngre barn till utbildningsdepartementet för att säkerställa större politisk samstämmighet (2012 respektive 2017). Italien håller också på att placera förskoleverksamhet och barnomsorg under utbildningsdepartementets ansvar, även om regionerna fortfarande är de viktigaste tillsynsmyndigheterna för verksamhet för barn under 3 år.

I de flesta länder med integrerat styre är det utbildningsmyndigheterna som har ansvar. Danmark, Tyskland och Irland är de enda länder där andra myndigheter med ansvar för verksamhet för barn eller familjefrågor har ansvar över hela förskole- och barnomsorgsfasen.

Figur 3: Miljöstruktur och styrning, 2018/19

Källa: Eurydike.

Förklarande kommentar

Mer information och landspecifika kommentarer finns i figurerna A2 och A4 i den fullständiga rapporten.

Högkvalificerad personal för hela förskole- och barnomsorgsfasen

Förskolepersonalen stöder barns utveckling, säkerställer deras hälsa och välbefinnande och vägleder dem i deras dagliga rutiner och aktiviteter. Vilken typ av upplevelser barn får beror till stor del på de personer som är ansvariga. Högkvalificerad personal – utbildad på kandidatnivå eller högre – är mer benägna att använda lämpliga pedagogiska metoder, skapa stimulerande inlärningsmiljöer samt ge god omsorg och stöd. Ett högt minimikrav för förskole- och barnomsorgspersonal är också viktigt för att höja statusen och lönen för de yrkespersoner som spelar en så viktig roll.

Som framgår av figur 4 kräver dock endast en tredjedel av de europeiska utbildningssystemen att minst en av de teammedlemmar som tar hand om en grupp barn, oavsett ålder, är högt utbildad ⁽¹⁰⁾.

I en annan tredjedel av utbildningssystemen anses en hög kvalifikationsnivå vara nödvändig under den första fasen (förskoleverksamhet), men inte under den första fasen (barnomsorg eller utbildningsutveckling för små barn) ⁽¹¹⁾. Åtta utbildningssystem har ett

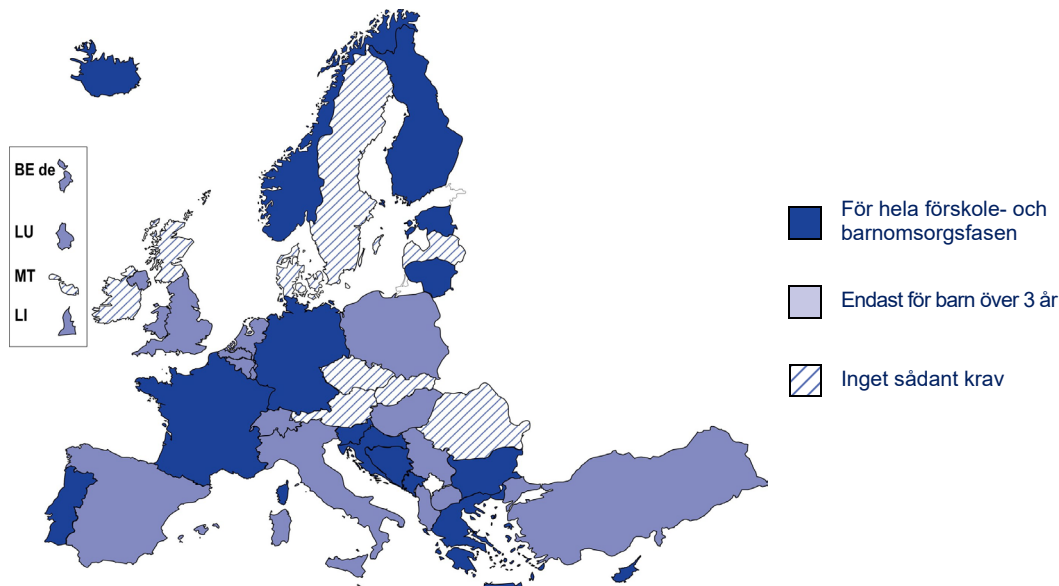
Kvalifikationskraven för personalen är vanligtvis lägre för att arbeta med yngre barn än äldre.

⁽¹⁰⁾ Miniminivån ligger på kandidatnivå (ISCED 6) i Bulgarien, Tyskland, Estland, Grekland, Kroatien, Cypern, Litauen, Slovenien, Finland, Bosnien och Hercegovina, Montenegro och Norge. Den är på magisternivå (ISCED 7) i Portugal och Island. I Frankrike är den på ISCED 6 i team som arbetar med yngre barn och på ISCED 7 för dem som arbetar med äldre. Från och med 2019/20 kommer den att vara på kandidatnivå för all kärnpersonal i Italien.

⁽¹¹⁾ Detta är fallet i Belgien (alla tre områdena), Spanien, Italien, Luxemburg, Ungern, Nederländerna, Polen, Storbritannien (England, Wales och Nordirland), Albanien, Schweiz, Liechtenstein, Serbien, Nordmakedonien och Turkiet.

lägre kvalifikationskrav (Tjeckien, Irland, Lettland, Malta, Österrike, Rumänien, Slovakien och Storbritannien (Skottland)). I Danmark och Sverige ⁽¹²⁾ finns det inga regler på högsta nivå i denna fråga.

Bild 4: Personal med minst en kandidatexamen (ISCED 6), 2018/19

Källa: Eurydike.

Förklarande kommentar

Figuren visar om minst en anställd per grupp barn i centerbaserad förskoleverksamhet och barnomsorg måste ha en kvalifikation på kandidatnivå (ISCED 6) eller högre i samband med förskoleverksamhet eller barnomsorg (eller utbildning) enligt bestämmelser på högsta nivå. Mer information och landspecifika kommentarer finns i figur C1 i den fullständiga rapporten.

Att fastställa de grundläggande kvalifikationskraven för personal som arbetar med barn är bara utgångspunkten för att säkerställa en välkvalificerad arbetskraft. Fortbildning (CPD) är också avgörande eftersom det ger anställda möjlighet att uppgradera sina kunskaper och färdigheter under hela sin karriär.

i endast en fjärdedel av utbildningssystemen är fortbildning obligatorisk för centrala yrkesutövare som arbetar med yngre barn, med en definition av dess minimitid under en fastställd tidsperiod (se figur 5). Några fler, men fortfarande mindre än hälften av utbildningssystemen, kräver fortbildning för kärnpersonal som arbetar med äldre barn. Obligatorisk fortbildning innebär vanligtvis att stöd erbjuds till personalen för att delta i dessa aktiviteter, till exempel ges fortbildning under arbetstid och kostnaderna för kurser eller resor ersätts. Detta är inte alltid fallet i utbildningssystem där fortbildningen endast är en yrkesmässig skyldighet eller där den är frivillig.

För assistenter är obligatorisk fortbildning mycket sällsynt. Luxemburg, Slovenien och Storbritannien (Skottland) är de enda europeiska utbildningssystem där alla assistenter måste genomgå fortbildning. Luxemburg har assistenter inom förskola och barnomsorg endast för de yngsta (*éducation précoce*). I Slovenien och Storbritannien (Skottland) måste assistenterna lägga lika mycket tid på fortbildning som kärnpersonal. I Frankrike är det bara assistenter som arbetar med äldre barn som behöver uppgradera sina kunskaper och färdigheter.

I hälften av de utbildningssystem som sysselsätter assistenter behöver denna typ av personal inte ha en grundläggande kvalifikation för sitt yrke. Dessutom har assistenter sällan någon skyldighet att genomföra fortbildningsaktiviteter. En betydande del av den personal som bedriver daglig verksamhet med barn saknar därför formell utbildning i samband med förskoleverksamhet och barnomsorg.

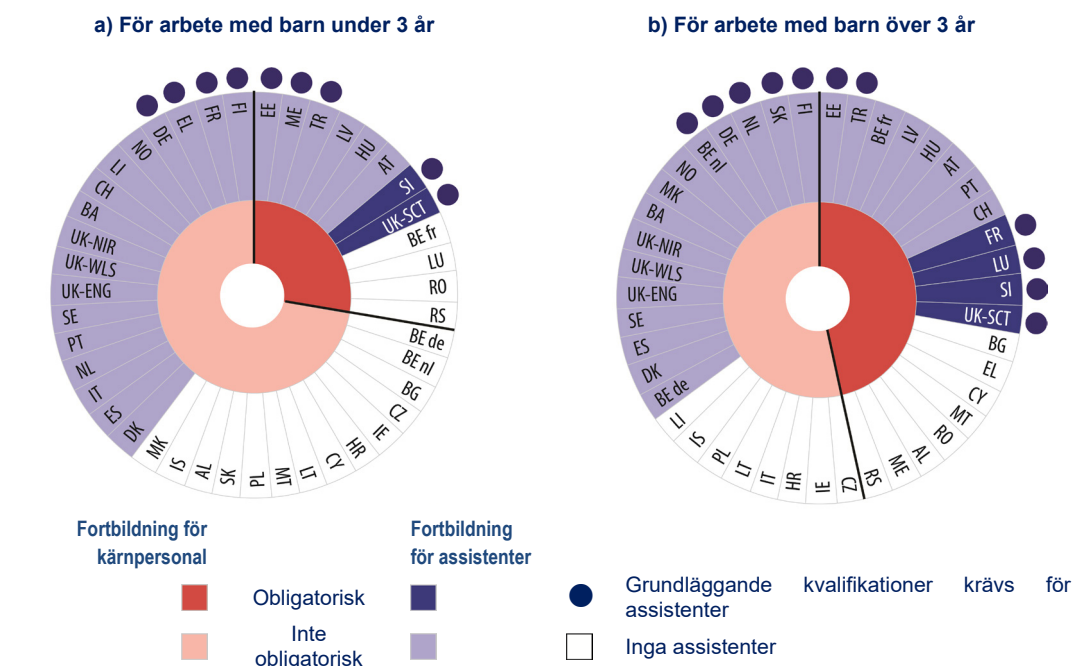
⁽¹²⁾ I Sverige måste personalen vara kvalificerad på ISCED-nivå 6 eller 7 för att arbeta med 6-åringar i förskoleklasser.

Fortbildning är endast obligatorisk för all personal i fem utbildningssystem (LU, RO, SI, UK-SCT och RS).

I många länder behöver förskole- och barnomsorgsassistenter inte ha en grundläggande kvalifikation för sitt yrke.

Figur 5: Obligatorisk fortbildning för all personal och grundläggande kvalifikationskrav för assistenter, 2018/19

I de flesta länder delar team inklusive assistenter ansvaret för en grupp barn.

Förklarande kommentar

Kärnpersonal: en person som leder verksamheten för en grupp barn på klass- eller lekruksnivå och arbetar direkt med barn och deras familjer. **Assistent:** en person som stöder kärnpersonalen med en grupp barn eller en klass på en daglig basis. I rapporten beaktas endast assistenter som betraktas som viktiga personalmedlemmar för alla barngrupper. Assistenter som är anställda för att tillgodose särskilda behov (t.ex. för att ge extra stöd till grupper som innehåller barn med särskilda behov) eller lokala förhållanden beaktas inte. **Obligatorisk:** Fortbildningen är obligatorisk och den minsta tid som ska spenderas på den anges.

Om den högsta myndigheten kräver en miniminivå av allmän utbildning i stället för en grundläggande yrkeskvalifikation för att bli assistent i förskoleverksamhet och barnomsorg visas inte kvalifikationen.

Mer information och landspecifika kommentarer finns i figurerna C2 och C7 i den fullständiga rapporten.

Utbildningsriktlinjer (läroplan): täcker i allt högre grad hela förskole- och barnomsorgsfasen

Det blir alltmer accepterat att förskola och barnomsorg under de tidiga åren utgör grunden för lärande under hela livet. Följaktligen har myndigheterna på högsta nivå i alla europeiska länder utfärdat officiella riktlinjer för att se till att miljöerna har en avsiktlig utbildningskomponent. Innehållet i dessa riktlinjer varierar, men de omfattar i allmänhet utvecklingsmål eller inlärningsmål och åldersanpassade aktiviteter, ibland i form av en standardläroplan. De är avsedda att hjälpa miljöer att förbättra kvaliteten på omsorg och lärande och se till att höga standarder finns i alla förskole- och barnomsorgstjänster. I ungefär en tredjedel av alla europeiska länder⁽¹³⁾ gäller dock utbildningsriktlinjerna endast för miljöer för barn som är 3 år eller äldre (se figur 6). I dessa länder kvarstår uppdelningen mellan tjänster av barnomsorgstyp och förskoleverksamhet.

En tredjedel av utbildningssystemen innehåller inga utbildningsriktlinjer för barn under 3 år.

Huruvida det finns riktlinjer för utbildning på högsta nivå eller inte avgörs till stor del av vilken typ av styrande myndighet som har kontroll. I nästan alla länder där en enda myndighet ansvarar för hela förskole- och barnomsorgsfasen fastställs utbildningsmål

⁽¹³⁾ Belgien (tyskspråkiga området), Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Italien, Cypern, Nederländerna, Polen, Portugal, Slovakien, Storbritannien (Wales och Nordirland), Albanien och Schweiz.

eller innehåll för hela åldersgruppen ⁽¹⁴⁾. Där det finns två olika myndigheter tenderar det däremot att saknas riktlinjer för miljöer med barn under 3 år. Om sådana finns fastställs de i separata dokument för yngre och äldre barn och utfärdas av olika myndigheter ⁽¹⁵⁾. I sådana fall är det viktigt att se till att ett samordnat tillvägagångssätt används i de två faserna av förskola och barnomsorg.

Flera länder har nyligen infört utbildningsriktlinjer för barn under 3 år.

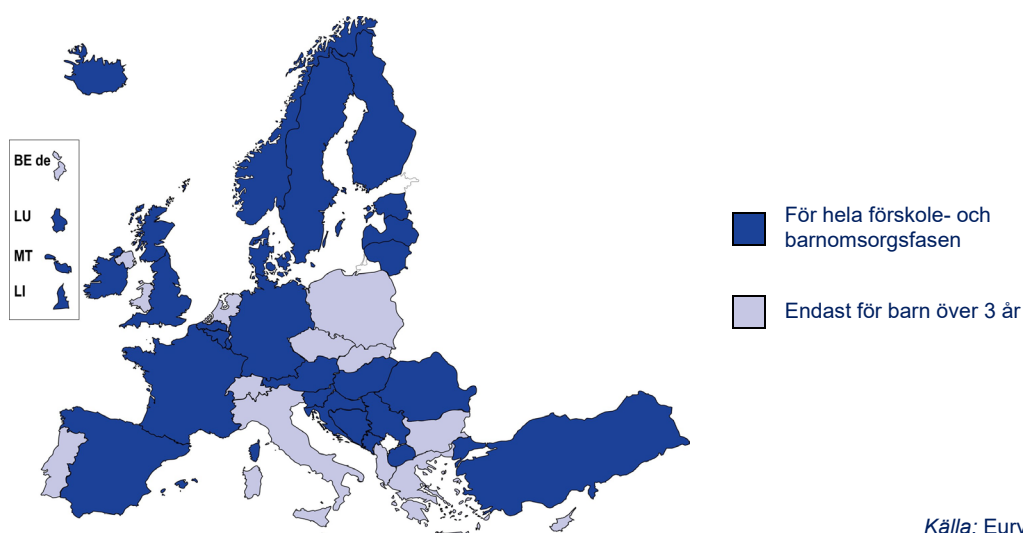
I allt högre grad inför förskole- och barnomsorgssystem med två olika myndigheter inlärningskomponenter i förskoleverksamhet och barnomsorg från tidig ålder. Sedan den första utgåvan av rapporten om förskoleverksamhet och barnomsorg (2012/2013) har utbildningsriktlinjer införts för förskolemiljöer med yngre barn i Belgien (flamländska gemenskapen), Frankrike, Luxemburg och Liechtenstein. Dessutom planerar Italien och Portugal att införa sådana riktlinjer inom en snar framtid.

När det finns utbildningsriktlinjer anger de en uppsättning områden för barns lärande och utveckling som bör stå i fokus för den dagliga verksamheten. De inlärningsområden som lyfts fram i (nästan) alla länder som gäller för hela förskole- och barnomsorgsfasen är emotionell, personlig och social utveckling, fysisk utveckling, konstnärliga färdigheter, språk- och kommunikationsförmåga, förståelse av världen, samarbetsförmåga och hälsoutbildning. Andra inlärningsområden nämns mindre ofta och riktar sig oftare till äldre barn. Detta är till exempel fallet med tidig inläring av främmande språk och digital utbildning.

Lärande genom lek betonas i stor utsträckning.

De flesta länder som har utbildningsriktlinjer på högsta nivå ger rekommendationer om pedagogiska metoder och bedömningsmetoder. De pedagogiska metoder som rekommenderas ger stort utrymme för att lära sig genom lek, och vuxnas nyckelroll när det gäller att uppmuntra barns tänkande under leken understryks ofta. Att hitta rätt balans mellan vuxeninitierad och barninitierad verksamhet betonas i de flesta länder, samtidigt som föräldrars involvering i barns lärande betonas lite mindre ofta. Alla länder som tillhandahåller riktlinjer för bedömning hänvisar till observationer av barn, och för de flesta nämns det uttryckligen att resultaten av observationer ska registreras skriftligt. När de anger mer detaljerat vilken form observationerna bör ha tenderar länderna att föredra kontinuerlig observation framför regelbundna korta observationer.

Figur 6: Utbildningsriktlinjer på högsta nivå, 2018/19

Källa: Eurydike.

Förklarande kommentar

Figuren visar bestämmelser för centerbaserade tjänster. Mer information och landspecifika kommentarer finns i figur D1a i den fullständiga rapporten. För hembaserade tjänster, se figur D1c i den fullständiga rapporten.

⁽¹⁴⁾ Danmark, Tyskland, Estland, Irland, Spanien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Österrike, Rumänien, Slovenien, Finland, Sverige, Storbritannien (England och Skottland), Bosnien-Hercegovina, Island, Montenegro, Nordmakedonien, Norge och Serbien.

⁽¹⁵⁾ Belgien (franska och flamländska områdena), Frankrike, Ungern, Liechtenstein och Turkiet.

Graden av systemintegration och politisk integration i förskoleverksamhet och barnomsorg i hela Europa

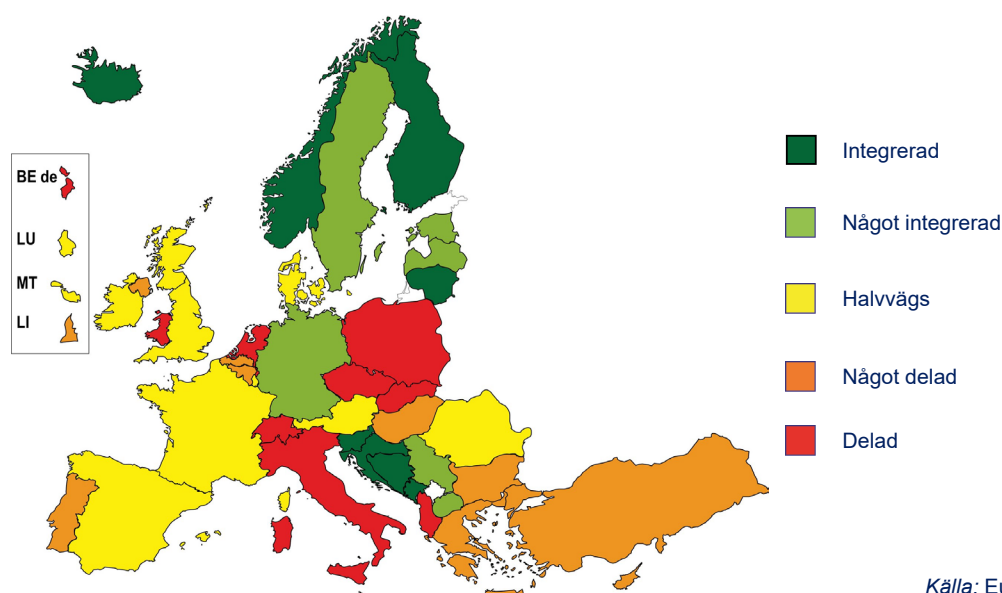
Europeiska länder kan placeras på en följd från integrerade till delade system enligt fyra kriterier kopplade till de kvalitetsdimensioner som har diskuterats tidigare: miljöer (enhetliga eller separata), myndigheter (en eller två), högkvalificerad personal i hela förskole- och barnomsorgsfasen (minst ISCED-nivå 6) och utbildningsriktlinjer som gäller för alla miljöer. Figur 7 visar graden av systemsamstämmighet och politisk samstämmighet från integrerad (mörkgrön) till delad (röd).

Integrerad (mörkgrön): samordnad och konsekvent politik under hela förskole- och barnomsorgsfasen. Detta är fallet i Kroatien, Litauen, Slovenien, Finland, Bosnien och Hercegovina, Island, Montenegro och Norge. I dessa länder går barnen i en enhetlig miljö fram till början av grundskoleutbildningen⁽¹⁶⁾. Utbildningsdepartementet ansvarar för att fastställa regler och föreskrifter för hela förskole- och barnomsorgsfasen. Läroplanen, utbildningsprogrammet eller riktlinjerna gäller från tidig ålder och kärnpersonal måste vara högkvalificerad under hela förskole- och barnomsorgsfasen.

Något integrerad (ljusgrön): de flesta eller alla barn deltar i enhetliga miljöer. Förskoleverksamhet och barnomsorg faller inom ett enda departement och utbildningsriktlinjer finns tillgängliga för hela förskole- och barnomsorgsfasen. När det gäller graden av systemintegration för miljöer och kvalifikationskrav har denna kategori dock två undergrupper:

- länder där alla barn deltar i en enda miljö, men där det inte finns något krav på högsta nivå för att personalen ska vara högkvalificerad under hela förskole- och barnomsorgsfasen (Lettland, Sverige, Nordmakedonien och Serbien).
- länder där vissa barn gör en övergång från en miljö för yngre till en miljö för äldre barn (system med blandad miljö), men kärnpersonal är högkvalificerade under hela förskole- och barnomsorgsfasen (Tyskland och Estland).

Figur 7: Grad av integrering av förskole- och barnomsorgssystemet, 2018/19

Källa: Eurydike.

Barn i Europa möter helt olika miljöer inom förskoleverksamhet och barnomsorg som leder till olika erfarenheter av tidigt lärande.

Förklarande kommentar

Figuren visar graden av integration beroende på om förskole- och barnomsorgssystemet har enhetliga miljöer, en enda myndighet, högkvalificerad personal (på ISCED-nivå 6) under hela förskole- och barnomsorgsfasen, och utbildningsriktlinjer som gäller för miljöer för både yngre och äldre åldersgrupper. Fördelningen efter kriterier finns i bilaga A i den fullständiga rapporten. Mörkgrön = alla fyra kriterierna, röd = inget av kriterierna.

⁽¹⁶⁾ I Litauen, Finland, Bosnien och Hercegovina kan vissa barn redan flytta till samma plats som grundskolan under det sista året av förskoleverksamhet (förskoleklass).

Halvvägs (gul): ett enda departement är ansvarigt och utbildningsriktlinjerna gäller i hela förskole- och barnomsorgsfasen. Vissa eller alla barn måste dock byta miljö och högkvalificerad kärnpersonal (på ISCED-nivå 6) är inte anställda under hela fasen. Frankrike är ett undantag. Det ingår i denna kategori trots högt kvalificerade kärnutövare för hela förskole- och barnomsorgsfasen, eftersom tjänster för yngre och äldre barn förvaltas av olika departement.

Något delad (orange): i dessa länder måste alla barn som börjar i förskola eller barnomsorg i unga år vanligtvis göra övergången från en barnomsorgsliknande miljö till en förskolemiljö. Endast ett av kriterierna gäller under hela fasen. I Belgien (franska och flamländska områdena), Ungern, Liechtenstein och Turkiet utfärdas de, även om det finns riktlinjer för utbildning för hela förskole- och barnomsorgsfasen, av olika myndigheter för barn under och över 3 år och kärnpersonal som arbetar med yngre barn behöver inte vara högkvalificerade. I Bulgarien, Grekland, Cypern och Portugal finns däremot inte utbildningsriktlinjer i miljöer för yngre barn, men kärnpersonal måste vara högkvalificerade under hela förskole- och barnomsorgsfasen.

Delad (röd): Den typiska uppdelningen mellan barnomsorg och tidig utbildning är uppenbar på alla områden: separata miljöer, olika departement med ansvar för yngre och äldre barn, högre kvalifikationskrav för kärnpersonal i förskoleverksamhet än i barnomsorgsmiljöer för yngre barn (eller lägre krav i båda faserna) och inga utbildningsriktlinjer för yngre barn. Belgien (tyskspråkiga området), Tjeckien, Italien, Nederländerna, Polen, Slovakien, Storbritannien (Wales), Albanien och Schweiz tillhör denna kategori. Italien integrerar sina centerbaserade förskole- och barnomsorgstjänster för personer under och över 3 år. Personalens kvalifikationer kommer att anpassas under hela förskole- och barnomsorgsfasen från och med 2019/20.

Barn i de flesta central- och sydeuropeiska länder drabbas av förändringar när de går från barnomsorgsliknande miljöer till utbildningsinriktade förskolor runt 3 års ålder.

Den här analysen av integreringsgraden inom förskoleverksamhet och barnomsorg tyder på att barn i Europa möter helt olika miljöer inom förskoleverksamhet och barnomsorg som leder till olika erfarenheter av tidigt lärande. Endast barn i Norden, Baltikum och på Balkan möter ett något eller helt integrerat förskole- och barnomsorgssystem där de deltar i en enda miljö som styrs av ett departement och där högkvalificerad personal uppmuntrar till lärande och utveckling från tidig ålder. Barn i de flesta andra europeiska länder drabbas av förändringar när de går från barnomsorgsliknande miljöer till utbildningsinriktade förskolemiljöer och kvaliteten på förskoleverksamheten och barnomsorgen varierar. Den traditionella uppdelningen mellan barnomsorg- och förskolefasen suddas dock ut när många länder inför utbildningsriktlinjer för yngre barn. Dessutom blir styrningen av förskoleverksamhet och barnomsorg allt mer integrerad under ett departement eller en myndighet på högsta nivå. Omvänt har miljöstrukturen och personalens kvalifikationer inte förändrats mycket under de senaste åren i Europa.

Tillgång och kvalitet verkar vara ganska väl anpassade. De flesta länder som garanterar en plats från tidig ålder är något eller helt integrerade med avseende på de fyra viktigaste kvalitetsdimensionerna – den strukturella organisationen av förskoleverksamhet och barnomsorg, styrning, personalkvalifikationskrav och utbildningsinnehåll (17). De delade förskole- och barnomsorgssystemen ger däremot ingen platsgaranti innan förskoleverksamhet och barnomsorg blir en del av utbildningssystemet (runt 3 år eller senare).

Det är dock viktigt att notera att inte alla integrerade förskole- och barnomsorgssystem garanterar en tidig tillgång till förskoleverksamhet och barnomsorg. Vissa av dem kämpar fortfarande för att garantera tillgång för alla barn och har lågt deltagande (18).

(17) Danmark, Tyskland, Estland, Lettland, Slovenien, Finland samt Sverige och Norge. Alla integrerade förskole- och barnomsorgssystem ger dock inte en platsgaranti.

(18) Deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg bland barn under 3 år är ungefär 20 % eller mindre i Kroatien, Litauen, Nordmakedonien och Serbien. Inga uppgifter från Eurostat för Bosnien och Hercegovina samt Montenegro.

UTVÄRDERING AV MILJÖER FÖR FÖRSKOLEVERKSAMHET OCH BARNOMSORG: ETT SÄTT ATT SÄKERSTÄLLA KVALITET

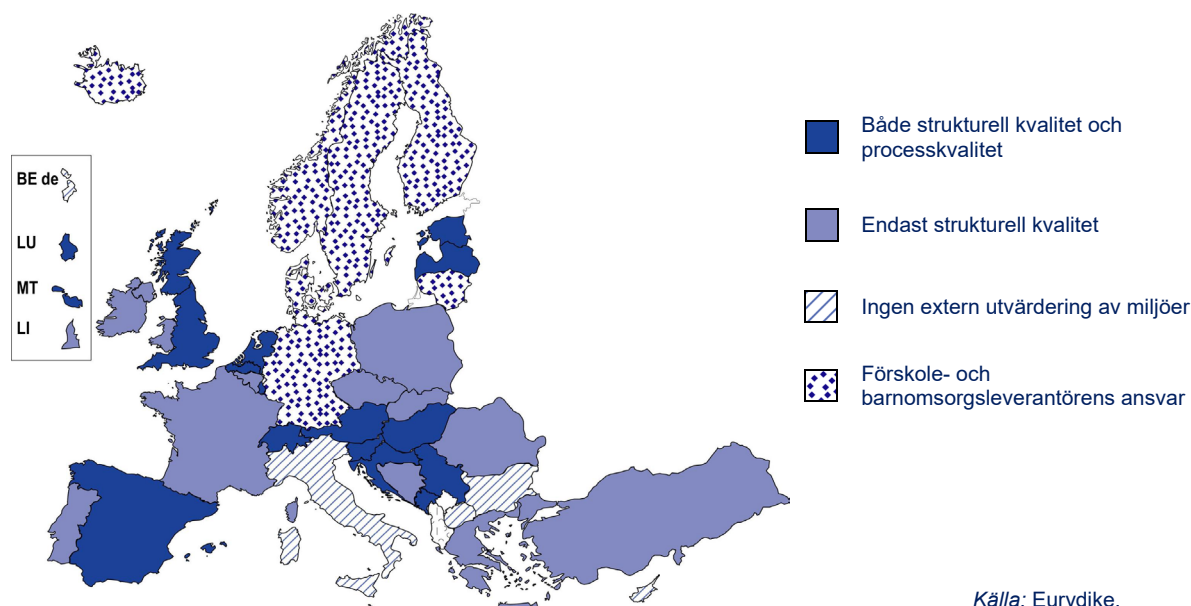
Ett av de sätt på vilket myndigheter på högsta nivå försöker förbättra kvaliteten i förskoleverksamhet och barnomsorg är genom att utvärdera enskilda miljöer. Utvärderingen kan omfatta många aspekter av förskoleverksamhet och barnomsorg, men de två viktigaste dimensionerna av kvalitet som ofta betonas i förskole- och barnomsorgskontexten är strukturell kvalitet och processkvalitet (Europeiska kommissionen, 2014, Slot et al., 2015).

- **Strukturell kvalitet** avser kontroll av att miljöerna uppfyller ramvillkoren för förskoleverksamhet och barnomsorg på områden som hälsa och säkerhet, personalkvalifikationer eller gruppstorlekar. Strukturell kvalitet kan också omfatta kontroll av om den pedagogiska planen uppfyller de normer som anges i utbildningsriktlinjer på högsta nivå.
- **Processkvalitet** hänvisar till hur väl miljön stöder inlärningsprocessen. De huvudområden som utvärderas är följande: hur läroplanen genomförs (kvalitet och mångfald av aktiviteter), kvaliteten på interaktioner och relationer mellan personal och barn – hur personalen uppmuntrar barns utveckling – och hur väl barn interagerar med varandra.

Både strukturell kvalitet och processkvalitet utvärderas dock endast i en minoritet av de europeiska länderna.

Den externa utvärderingen av förskole- och barnomsorgsmiljöer för äldre barn behandlar ofta både strukturell kvalitet och processkvalitet. Däremot har endast en tredjedel av de europeiska utbildningssystemen inrättat utvärderingssystem som kontrollerar att miljöerna för yngre barn inte bara uppfyller normerna utan också stöder inlärningsprocessen (se figur 8). Nästan hälften av länderna har antingen inga bestämmelser för extern utvärdering av miljöer för barn under 3 år eller så utvärderar de endast den strukturella kvaliteten.

Figur 8: Huvudfokus för den externa utvärderingen av centrala förskole- och barnomsorgsmiljöer för barn under 3 år, 2018/19

Källa: Eurydike.

Förklarande kommentar

Mer information och landspecifika kommentarer finns i figur E1a i den fullständiga rapporten.

I Tyskland, Litauen och de nordiska länderna är de förskole- och barnomsorgsleverantörerna skyldiga att utvärdera kvaliteten på sin tjänst. Dessa leverantörer (lokala myndigheter/kommuner, icke-statliga organisationer eller andra privata organ) har stor frihet i de tillvägagångssätt som används.

*Barnens röster hörs
också sällan under
utvärderings-
processen.*

Skillnader i omfattningen av den externa utvärderingen i förskole- och barnomsorgsmiljöer hör i sin tur ofta samman med den typ av organ som ansvarar för den externa utvärderingen av miljöerna. När en utbildningsinspektion eller annan ministeravdelning med ansvar för utbildningsutvärdering på högre nivå (t.ex. grundskoleutbildning) utför en extern utvärdering av förskole- och barnomsorgsmiljöer, ägnas vanligen uppmärksamhet åt hur väl miljön stöder inlärningsprocessen (processkvalitet). När den externa utvärderingen av miljöer säkerställs av offentliga organ som arbetar med familj, sociala frågor eller ungdomar, som inte ansvarar för att utvärdera skolor på högre utbildningsnivå, är den dock oftare inriktad på att följa normer och standarder (strukturell kvalitet).

Utvärderingen av centerbaserade förskole- och barnomsorgsmiljöer gör det möjligt att ta hänsyn till barnets perspektiv. Att samla barnens åsikter om deras dagliga verksamhet eller deras samspel med jämnåriga och yrkesverksamma är ett effektivt sätt att se till att barnets intressen står i centrum för utvärderings- och förbättringsprocessen. I rådets rekommendation om högkvalitativa förskole- och barnomsorgssystem ⁽¹⁹⁾ betonas vikten av att ge barnen möjlighet att bidra till utvärderingsprocessen. För närvarande finns förfaranden för utvärdering av deltagande som gör det möjligt för barn att höras endast i tolv länder runt om i Europa. Endast ett fåtal utbildningssystem har dock visat att både yngre och äldre barns åsikter måste beaktas under denna process ⁽²⁰⁾.

STÖD TILL ÖVERGÅNG TILL GRUNDSKOLEUTBILDNING

*I Europa börjar de
flesta barn i
grundskolan runt 6
års ålder.*

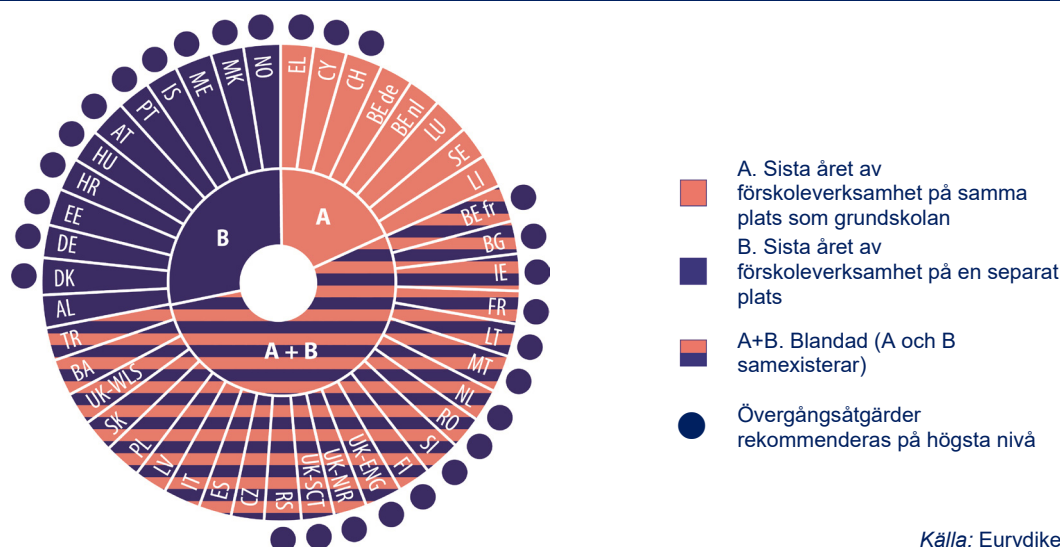
Trenden går mot integration och kontinuitet under hela förskole- och barnomsorgsfasen, men i slutet av fasen blir det stora förändringar för barnen. De går i allmänhet vidare till grundskoleutbildning vid ungefär 6 års ålder i de flesta europeiska länder, men det kan vara så tidigt som 4 år eller så sent som 7 år. Under denna övergångsperiod kan barn och deras föräldrar få svårigheter på grund av skillnaderna i den nya miljön. Grundskolor har ofta andra utbildningsmetoder, regler, dagliga tidsscheman och förväntningar. Barn måste också bygga upp nya relationer med personal och kamrater (Balduzzi et al., 2019). Det är därför viktigt att förbereda barn och deras familjer för denna övergång och på så sätt mildra eventuella svårigheter som uppstår.

Att delta i en miljö på samma plats som grundskolan under det sista året av förskole- och barnomsorgsverksamhet säkerställer inte bara att barn redan känner till den fysiska och sociala miljön, utan erbjuder också möjligheter till samarbete mellan förskoleverksamhet och barnomsorg och skolpersonal. I åtta utbildningssystem deltar alla barn i förskoleverksamhetens sista år på samma plats som grundskolan (se figur 9). I de flesta av utbildningssystemen flyttar vissa barn till grundskolans plats minst ett år före grundskolans början.

⁽¹⁹⁾ EUT C 189, 5.6.2019, s. 4-14.

⁽²⁰⁾ Danmark, Spanien (två autonoma områden: Cataluña och Comunidad Valenciana), Finland, Sverige, Storbritannien (Skottland), Island och Norge.

Figur 9: Åtgärder på högsta nivå för att underlätta barns övergång till grundskoleutbildning och platsen för det sista året av förskoleverksamhet, 2018/19

Källa: Eurydike.

Förklarande kommentar

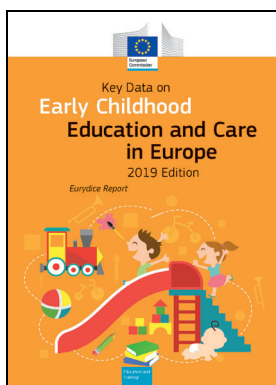
Siffran tar inte hänsyn till förskole- och barnomsorgsgrupper som är organiserade i grundskolor i mindre tätbefolkade områden. Mer information och landspecifika kommentarer finns i figurerna D9 och D10 i den fullständiga rapporten.

Oavsett om det rör sig om en fysisk flytt för barn eller inte kan en rad åtgärder vidtas på förskole- och barnomsorgsnivå för att fastställa kontinuitet och samarbete med grundskolor för att främja en smidig övergång. Två tredjedelar av utbildningssystemen rekommenderar miljöer eller lokala myndigheter att införa metoder som underlättar övergången. Åtgärderna omfattar barn, personal och föräldrar. Man kan hjälpa barn att bekanta sig med den nya miljön genom att organisera besök i grundskolan eller genom att driva gemensamma projekt som involverar barn både i förskolemiljön och grundskolan. De rekommenderade samarbetsmetoderna mellan förskole- och lågstadipersonal för att underlätta övergången omfattar också att förmedla information om ett barns prestationer, bekanta sig med varandras miljö, samordna fortsatt professionell utvecklingsverksamhet eller samarbete i läroplansutvecklingen för båda utbildningsnivåerna. Möten med föräldrar rekommenderas ofta för att göra dem bekanta med den nya miljön och ge information om hur skolan fungerar.

De åtgärder och initiativ som genomförs av förskoleverksamhet och barnomsorg är inte alltid tillräckliga för att säkerställa en smidig övergång till grundskoleutbildning. Grundskolan har därför en viktig roll när det gäller att stödja denna process. Vissa experter och beslutsfattare har förespråkat ett paradigmskifte från att göra barn redo för skolan till att göra skolor redo för barn (OECD, 2017). Ett antal europeiska länder har dock en politik som bygger på tanken att ett barn måste ha uppnått en viss nivå av emotionell, social, kognitiv och fysisk utveckling för att vara redo att börja i grundskolan. Skolmognad är ett antagningskriterium för grundskoleutbildning i en tredjedel av utbildningssystemen (21), främst i Centraleuropa och på Balkan. I dessa utbildningssystem kan antingen förskole- eller lågstadipersonal ansvara för att avgöra om ett barn är tillräckligt moget för att klara nästa steg. Ett beslut fattas ofta på grundval av en bedömning och/eller observation av barnets utveckling, där specialister ibland rådfrågas. I de övriga länderna är begreppet skolmognad mindre eller inte alls viktigt eftersom det enda villkoret för antagning till grundskoleutbildning är att uppnå den officiella åldern.

(21) Belgien (tyskspråkiga och flamländska områdena), Tyskland, Estland, Kroatien, Ungern, Nederländerna, Luxemburg, Österrike, Slovakien, Bosnien och Hercegovina, Liechtenstein, Montenegro och Serbien.

MER EURYDIKE-INFORMATION OM FÖRSKOLEVERKSAMHET OCH BARNOMSORG

I denna sammanfattning beskrivs några av de viktigaste resultaten av Eurydice-rapporten om *Nyckeldata om förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa*. Den fullständiga rapporten innehåller många andra detaljerade jämförande analyser samt nationella blad med viktig landsinformation. Pdf-versionen finns online på https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-%E2%80%93-2019-edition_en

Årliga uppgifter om sex nyckelelement i förskole- och barnomsorgssystemen från och med läsåret 2014/15 finns tillgängliga genom Eurydice-projektet om *Strukturella indikatorer för uppföljning av utbildningssystemen i Europa*. Alla uppgifter finns tillgängliga online på https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structural-indicators-monitoring-education-and-training-systems-europe---2018_en

Mer detaljerad information per land finns på Eurydikes webbplats, i beskrivningarna av de nationella utbildningssystemen: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/national-description_en

REFERENSER

- Balduzzi, L. et al., 2019. *Literature Review on Transitions across Early Childhood and Compulsory School Settings in Europe*. [pdf] Available at: http://start.pei.si/wp-content/uploads/sites/11/2017/01/01_LITERATURE-REVIEW.pdf. [Läst 16 maj 2019].
- Europeiska kommissionen, 2014. *Förslag till centrala principer för en kvalitetsram för förskoleverksamhet och barnomsorg*. Rapport från arbetsgruppen för förskoleverksamhet och barnomsorg under överinseende av Europeiska kommissionen. [pdf] Finns på: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf [Läst den 25 januari 2018].
- Europeiska kommissionen/EACEA/Eurydice/Eurostat, 2014. *Nyckeldata om förskoleverksamhet och barnomsorg i Europa. Utgåva 2014*. Rapport från Eurydice och Eurostat. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå. [pdf] Tillgänglig på https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-%E2%80%93-2014-edition_en
- IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), 2016. *Early Childhood Policies and Systems in Eight Countries Findings from IEA's Early Childhood Education Study*. [pdf] Tillgänglig på: https://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ECES-policies_and_systems-report.pdf [Läst 10 maj 2019].
- Kaga, Y., Bennett, J. och Moss, P., 2010. *Omsorg och lärande tillsammans: En gränsöverskridande studie om integration av barnomsorg och förskoleutbildning inom utbildning*. Paris: UNESCO.
- OECD, 2017. *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. Paris: OECD Publishing. [Online] Finns på: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276253-en> [Läst den 29 juni 2018].
- Slot, P., Leseman, P., Verhagen, J. och Mulder, H., 2015. Samband mellan strukturella kvalitetsaspekter och processkvalitet i holländsk förskoleverksamhet och omsorgsmiljöer. *Early Childhood Research Quarterly*, 33: 4, s. 64-76.

Eurydike-nätverkets uppgift är att förstå och förklara hur Europas olika utbildningssystem är organiserade och hur de fungerar. Nätverket tillhandahåller beskrivningar av de nationella utbildningssystemen, jämförande studier som behandlar specifika ämnen, indikatorer och statistik. Alla Eurydike-publikationer kan fås kostnadsfritt på Eurydike-webbplatsen eller i tryckt form på begäran. Genom sitt arbete vill Eurydike främja förståelse, samarbete, förtroende och rörlighet på europeisk och internationell nivå. Nätverket består av nationella enheter i europeiska länder och samordnas av EU:s genomförandeorgan för utbildning, audiovisuella medier och kultur. För mer information om Eurydike, se <http://ec.europa.eu/eurydice>.

